

Πρακτικά 2ου Πανελληνίου Συνεδρίου: «Σχολείο, Οικογένεια και Κοινότητα: Συνεργασία, Προκλήσεις, Δυσκολίες και Προοπτικές»

Τόμ. 1, Αρ. 1 (2024)

Πρακτικά 2ου Πανελληνίου Συνεδρίου: «Σχολείο, Οικογένεια και Κοινότητα: Συνεργασία, Προκλήσεις, Δυσκολίες και Προοπτικές»

2^ο Πανελλήνιο Επιστημονικό Συνέδριο

“Σχολείο, Οικογένεια και Κοινότητα:
Συνεργασία, Προκλήσεις,
Δυσκολίες και Προοπτικές”

Πρακτικά Συνεδρίου

29-30 Νοεμβρίου 2024
Κέντρο Διάδοσης Ερευνητικών Αποτελεσμάτων
του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης

Διοργάνωση

Διεύθυνση Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης
Ανατολικής Θεσσαλονίκης

Υπό την αιγίδα
Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας

Σε συνεργασία με

Τμήμα Φιλοσοφίας και Παιδαγωγικής
Τμήμα Ψυχολογίας, Π.Τ.Δ.Ε., Τ.Ε.Φ.Α.Α.
Εργαστήριο Ψυχολογίας και Εκπαίδευσης
του Παιδιού - ΨΥΧΗ (Τ.Ε.Π.Α.Ε.)
Περιφερειακή Δίση Α/θμιας & Β/θμιας
Εκπαίδευσης Κεντρικής Μακεδονίας

ISBN: 978-618-82743-3-4

Γονικές εμπειρίες: κατανοήσεις σε διαφορετικά
πλαίσια

Φλώρα Κολιούλη

doi: [10.12681/pansynschool.9660](https://doi.org/10.12681/pansynschool.9660)

Γονικές εμπειρίες: κατανοήσεις σε διαφορετικά πλαίσια

Φλώρα Κολιούλη

*Επίκουρη Καθηγήτρια Αναπτυξιακής Ψυχολογίας: κοινωνική και συναισθηματική
ανάπτυξη, Εργαστήριο ΨΥΧΗ, Τμήμα Επιστημών Προσχολικής Αγωγής και
Εκπαίδευσης, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης
fkoliouli@nured.auth.gr*

Περίληψη

Η παρούσα εισήγηση εστιάζει στη διερεύνηση του τρόπου με τον οποίο οι προσωπικές εμπειρίες των γονέων διαμορφώνονται μέσα σε μεταβαλλόμενα κοινωνικά και αναπτυξιακά πλαίσια, θέτοντας το ερώτημα: «Πώς οι προσωπικές εμπειρίες γονέων επηρεάζονται από τα περιβάλλοντα στα οποία εντάσσονται;». Εξετάζονται δύο βασικές διαστάσεις πλαισίων: αφενός το κοινωνικό πλαίσιο επισφάλειας και αφετέρου το ψηφιακό πλαίσιο, με έμφαση στη χρήση οθονών σε παιδιά προσχολικής ηλικίας, καθώς και η διασταύρωσή τους με το εκπαιδευτικό πλαίσιο. Πιο συγκεκριμένα, παρουσιάζονται ευρήματα σχετικών ερευνών που αναδεικνύουν ότι οι γονείς που βιώνουν συνθήκες επισφάλειας συχνά έρχονται αντιμέτωποι με κρίση ταυτότητας στον γονικό τους ρόλο, αντιμετωπίζοντας πολλαπλές απαιτήσεις. Παράλληλα, στο πλαίσιο της ψηφιακής καθημερινότητας, αναδεικνύεται η σημασία των γονικών εμπειριών και αντιλήψεων, καθώς αυτές συνδέονται με κρίσιμες διαστάσεις της αναπτυξιακής πορείας των παιδιών. Συνολικά, αναδεικνύεται τη σημασία της αναγνώρισης των γονέων όχι ως απλών παθητικών αποδεκτών παιδαγωγικών οδηγιών και η αναγνώρισή τους ως ικανών συνεργατών στη συν-διαμόρφωση προσαρμοσμένων εκπαιδευτικών στρατηγικών, λαμβάνοντας υπόψη τα σύνθετα και δυναμικά πλαίσια της σύγχρονης γονικότητας.

Λέξεις-Κλειδιά: γονικές εμπειρίες, γονικότητα, ψηφιακό πλαίσιο, πλαίσιο επισφάλειας, ανάπτυξη παιδιού

1. Εισαγωγή

Η παρούσα εισήγηση αποτελεί μια συνθετική προσέγγιση ερευνητικών ευρημάτων που αφορούν τις γονικές εμπειρίες σε διαφορετικά πλαίσια ζωής και ανάπτυξης κατά την πρώιμη παιδική ηλικία. Η εισήγηση εντάσσεται θεματικά στον άξονα «Σχολείο – Οικογένεια – Κοινότητα», αναδεικνύοντας τις δυναμικές αλληλεπιδράσεις μεταξύ των επιπέδων αυτών και τον ρόλο τους στη διαμόρφωση των γονικών εμπειριών σε σύγχρονα, σύνθετα πλαίσια. Το βασικό ερώτημα που θα προσπαθήσουμε να απαντήσουμε είναι το ακόλουθο: «Πώς οι προσωπικές εμπειρίες γονέων διαμορφώνονται από τα μεταβαλλόμενα περιβάλλοντα/πλαίσια στα οποία ανήκουν;»

2. Γονικότητα, γονικές εμπειρίες και πλαίσια

Προτού καθιερωθεί ο όρος της γονικότητας, προηγήθηκε η εννοιολόγηση της μητρότητας. Η έννοια της «μητρότητας» προτάθηκε για πρώτη φορά στις αρχές της δεκαετίας του 1960 από τον Γάλλο ψυχίατρο και ψυχαναλυτή Paul-Claude Racamier, με στόχο να αναδείξει, πέρα από τη βιολογική και κοινωνική διάσταση της συγγένειας, την ψυχολογική όψη του «γίνεσθαι μητέρα» (Reniers, 2013). Η μητρότητα νοείται έκτοτε ως μια δυναμική διαδικασία και όχι ως μια στατική κατάσταση (Houzel, 1999). Αντίστοιχα, ο όρος «πατρότητα» αναδόθηκε σχεδόν παράλληλα, υπογραμμίζοντας τις ιδιαιτερότητες της εμπειρίας του άνδρα που γίνεται πατέρας και συμβάλλοντας στη διεύρυνση της κατανόησης της γονικής εμπειρίας (Houzel, 1999, 2002, 2019).

Ο όρος αυτός επεκτάθηκε μεταγενέστερα, κατά τη δεκαετία του 1980, στην έννοια της «γονικότητας». Οι Dekeuwer-Défossez, Jeammet, Rouland και Donval (2001) διακρίνουν

τηγονικότητα από τη συγγένεια, υπογραμμίζοντας ότι «η οικογένεια του νοικοκυριού, αυτή που ζει κάτω από την ίδια στέγη, ασκεί γονικές λειτουργίες ως προς τα παιδιά που μεγαλώνουν εκεί, παρέχοντάς τους τα απαραίτητα μέσα —υλικά, εκπαιδευτικά και συναισθηματικά— για να ενηλικιωθούν», ενώ, αντιθέτως, η συγγένεια «εγγράφει το παιδί σε μια γενεαλογική καταγωγή» (Dekeuwer-Défossezetal., 2001).

Η διεργασία και η διαδικασία της γονικότητας μπορούν να διακριθούν σε επιμέρους πτυχές προκειμένου να καταστούν εννοιολογικά προσβάσιμες και ερευνητικά μελετήσιμες. Η γονική εμπειρία αναφέρεται στα πραγματικά γεγονότα, τις αλληλεπιδράσεις και τις καταστάσεις που βιώνουν οι γονείς κατά την ανατροφή των παιδιών τους. Περιλαμβάνει τις καθημερινές πρακτικές φροντίδας, τις προκλήσεις που καλούνται να αντιμετωπίσουν, καθώς και τη συνολική πορεία της γονικότητας στον χρόνο. Εντός αυτής της γονικής εμπειρίας μπορούν να διακριθούν επιμέρους διαστάσεις, οι οποίεςαφορούν τον γονικό ρόλο, τη γονική εμπλοκή, τη γονική επάρκεια, καθώς και τις γονικές προκλήσεις.

Σύμφωνα με το *Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας* του Μπαμπινιώτη (2019), ο όρος «πλαίσιο» αναφέρεται στο σύνολο των συνθηκών, των παραγόντων και των καταστάσεων που περιβάλλουν και επηρεάζουν μια συγκεκριμένη κατάσταση ή δραστηριότητα. Η έννοια του πλαισίου αποκτά πολλαπλές σημασίες, ανάλογα με το πεδίο αναφοράς, και μπορεί να αφορά, μεταξύ άλλων, το κοινωνικό πλαίσιο, το οποίο περιλαμβάνει τις πολιτισμικές, οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες που διαμορφώνουν τη συμπεριφορά και τις αλληλεπιδράσεις των ατόμων· το εκπαιδευτικό πλαίσιο, που σχετίζεται με τις συνθήκες και τις μεθόδους της εκπαιδευτικής διαδικασίας, όπως το περιβάλλον διδασκαλίας και οι διαθέσιμοι εκπαιδευτικοί πόροι· καθώς και το ψηφιακό πλαίσιο, το οποίο περιλαμβάνει τις τεχνολογίες και τις ψηφιακές πλατφόρμες που επηρεάζουν τον τρόπο αλληλεπίδρασης των χρηστών με το διαδίκτυο και τις ψηφιακές εφαρμογές. Υπό αυτό το πρίσμα, θα αναλύσουμε τις ακόλουθες μελέτες.

2.1. Κοινωνικό πλαίσιο: Γονικές εμπειρίες σε πλαίσιο επισφάλειας

Το πλαίσιο της επισφάλειας περιγράφει συνθήκες δομικής αβεβαιότητας, αστάθειας και ανασφάλειας, οι οποίες αφορούν την επαγγελματική ένταξη και τη γενικότερη κοινωνικοοικονομική κατάσταση των ατόμων (Gasiukova&Shkaratan, 2019· Waite, 2009). Ωστόσο, η επισφάλεια δεν περιορίζεται αποκλειστικά στον τομέα της εργασίας, αλλά επεκτείνεται και σε άλλες κρίσιμες πτυχές της καθημερινής ζωής, όπως η κατοικία, η πρόσβαση σε υπηρεσίες υγείας και το μεταναστευτικό καθεστώς (Señoretetal., 2022).Σύμφωνα με την αναπτυξιακή προοπτική, ιδιαίτερη έμφαση αποδίδεται όχι μόνο στις αντικειμενικές συνθήκες επισφάλειας, αλλά και στον τρόπο με τον οποίο αυτές βιώνονται υποκειμενικά από τα άτομα που ζουν υπό τέτοιες συνθήκες. Η συνάρθρωση της αντικειμενικής με την υποκειμενική διάσταση της επισφάλειας συχνά οδηγεί σε αυτό που έχει περιγραφεί ως «συμβολική επισφάλεια» (Neyrand, 2015· Durif-Varembont, 2009, σ. 63). Στην περίπτωση των γονέων, η εμπειρία αυτή μπορεί να εκφραστεί μέσα από δυσκολίες στη συναισθηματική έκφραση και στην επικοινωνία των βιωμάτων τους τόσο με τα παιδιά όσο και με το ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον, γεγονός που συχνά δυσχεραίνει την ψυχολογική τους επεξεργασία.

Σε βιβλιογραφική ανασκόπηση (Pinel-Jacquemin, Koliouli, & Kelly-Irving, 2018) αναδεικνύονται σημαντικά ζητήματα που αφορούν την ταυτότητα και το ρόλο του γονέα σε συνθήκες επισφάλειας. Οι γονείς συχνά βιώνουν κρίση ταυτότητας, καθώς αδυνατούν να ανταποκριθούν στον ρόλο που είχαν προσδοκία για τον εαυτό τους. Η αδυναμία παροχής και ικανοποίησης των επιθυμιών των παιδιών τους μπορεί να οδηγήσει σε αρνητική αυτοεκτίμηση, δημιουργώντας συναισθήματα ανεπάρκειας, ιδιαίτερα στους πατέρες. Επιπλέον, έρευνες δείχνουν ότι στα νοικοκυριά με χαμηλό κοινωνικοοικονομικό εισόδημα παρατηρούνται υψηλότερα ποσοστά κατάθλιψης και οικογενειακής δυσλειτουργίας. Το

άγχος που πηγάζει από την αβεβαιότητα επηρεάζει τις γονικές ικανότητες, ενώ οι καθημερινές δυσκολίες οδηγούν σε μειωμένη συμμετοχή των γονέων στη ζωή των παιδιών τους (Pinel-Jacqueminetal., 2018· ZaoucheGaudronetal., 2003· ZaoucheGaudron, 2005).

Η κοινωνική υποτίμηση και ο στιγματισμός που έρχονται αντιμέτωποι οι γονείς δημιουργούν μια «βιωμένη εμπειρία υπογονικότητας», συνοδευόμενη από αισθήματα ταπείνωσης και ενοχής. Οι οικονομικές δυσκολίες και η κοινωνική απομόνωση εντείνουν αυτή την κατάσταση, μειώνοντας τη γονική δέσμευση (Pinel-Jacqueminetal., 2018).

Οι γονείς που βιώνουν συνθήκες επισφάλειας εντός της κοινότητας χρειάζεται να διαχειριστούν ποικίλες προκλήσεις όπως τις αρνητικές κοινωνικές κρίσεις και στάσεις, τόσο από το ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον όσο και από θεσμικούς φορείς. Οι αντιλήψεις αυτές μπορεί να τους αποδίδουν χαρακτηριστικά ανεπάρκειας ή αδυναμίας ως προς την παροχή επαρκούς φροντίδας στα παιδιά τους, γεγονός που ενδέχεται να ενισχύσει αισθήματα ανικανότητας, αναξιότητας και μειωμένης γονικής επάρκειας. Παράλληλα, η απουσία ή η περιορισμένη πρόσβαση σε δίκτυα κοινωνικής και κοινοτικής υποστήριξης δύναται να επιτείνει τις δυσκολίες της καθημερινής ανατροφής, επιβαρύνοντας περαιτέρω τη γονική εμπειρία (Pinel-Jacqueminetal., 2018).

Οι προοπτικές περιλαμβάνουν παρεμβάσεις οι οποίες απομακρύνονται από μια ελλειμματική θεώρηση της γονικής λειτουργίας και επικεντρώνονται στην ενίσχυση των προστατευτικών παραγόντων και των ήδη υπάρχοντων πόρων των γονέων. Παράλληλα, η αποδυνάμωση της κοινωνικής και συμβολικής απομόνωσης, μέσα από τη διευκόλυνση της ανταλλαγής εμπειριών και της συλλογικής επεξεργασίας των βιωμάτων, δύναται να ενισχύσει ουσιαστικά την επανανοηματοδότηση και την εμπιστοσύνη των γονέων στις γονικές τους δεξιότητες. Στο πλαίσιο αυτό, αναδεικνύεται η αξία των ομάδων υποστήριξης γονέων ως χώρων που επιτρέπουν την έκφραση, την αναγνώριση και τη σταδιακή νοηματοδότηση του βιωμένου πόνου, συμβάλλοντας στην αντιμετώπιση της συμβολικής επισφάλειας και ανοίγοντας δρόμους για πρακτικές συμπερίληψης και στο εκπαιδευτικό περιβάλλον.

2.2. Ψηφιακό πλαίσιο: Γονικές εμπειρίες χρήσης οθόνης σε παιδιά προσχολικής ηλικίας

Τα τελευταία χρόνια, ο αντίκτυπος του χρόνου έκθεσης σε οθόνες στην ανάπτυξη των παιδιών έχει αναδειχθεί σε αντικείμενο έντονου επιστημονικού διαλόγου και εκτεταμένης ερευνητικής δραστηριότητας (Christakis&Hale, 2024). Κατά την τελευταία δεκαετία, η ραγδαία ψηφιοποίηση έχει μετασηματίσει σε βάθος την κοινωνία, εγείροντας ανησυχίες σχετικά με την υπερβολική χρήση τηλεφώνων και τάμπλετ. Πράγματι, στις σύγχρονες έρευνες, η χρήση οθονών ορίζεται συχνότερα με όρους χρόνου έκθεσης, αναφερόμενη στη διάρκεια επαφής με συσκευές ηλεκτρονικών μέσων, όπως η τηλεόραση, τα τάμπλετ, τα τηλέφωνα, οι υπολογιστές και οι κονσόλες βιντεοπαιχνιδιών (American Academy of Pediatrics, 2021· Radesky&Christakis, 2016). Ωστόσο, ο αντίκτυπος της χρήσης οθονών στην ανάπτυξη των παιδιών δεν καθορίζεται αποκλειστικά από τη διάρκειά της, αλλά και από παραμέτρους που αφορούν τη χρήση τους, όπως η ποιότητα του περιεχομένου των μέσων και η φύση των αλληλεπιδράσεων μεταξύ ενηλίκων και παιδιών κατά τη διάρκεια της χρήσης (CanadianPaediatric Society, 2017· Madiganetal., 2020). Για παράδειγμα, πρακτικές συν-παρακολούθησης και γονικής διαμεσολάβησης μπορούν να μεταβάλουν τον τρόπο με τον οποίο τα παιδιά βιώνουν τα ψηφιακά μέσα, είτε μετριάζοντας τους πιθανούς κινδύνους είτε ενισχύοντας θετικές αναπτυξιακές εκβάσεις (CanadianPaediatric Society, 2017· Madiganetal., 2020).

Σε πρόσφατη έρευνα που πραγματοποιήθηκε από το Εργαστήριο ΨΥΧΗ, διερευνήθηκαν οι κουλτούρες οθόνης γονέων παιδιών προσχολικής ηλικίας, με έμφαση στις βιωμένες εμπειρίες των γονέων. Η μελέτη περιέλαβε διαστάσεις όπως η γονική διαμεσολάβηση της χρήσης οθονών, η γονική αίσθηση επάρκειας, η γονική συμμαχία, καθώς και οι αντιλαμβανόμενες συμπεριφορές των παιδιών. Στην ποσοτική φάση της έρευνας συμμετείχαν 403 γονείς, οι οποίοι απάντησαν σε εκτενές ερωτηματολόγιο, ενώ στη ποιοτική φάση 13 γονείς έλαβαν μέρος σε εις βάθος, αφηγηματικού τύπου συνεντεύξεις (Koliouli&Theodosiadou, 2026· Orfanidou, Theodosiadou&Koliouli, 2025).

Τα βασικά ευρήματα υπογραμμίζουν τη σημασία των γονικών εμπειριών σε ψηφιακό πλαίσιο καθώς φαίνεται να καθορίζει διαστάσεις ανάπτυξης του παιδιού. Πιο συγκεκριμένα, γονείς που αντιλαμβάνονται μια ισχυρή συμμαχία μεταξύ τους είναι πιθανότερο να συμμετέχουν σε πρακτικές συν-παρακολούθησης με τα παιδιά τους. Παράλληλα, οι γονείς του δείγματός μας περιέγραψαν τη συν-παρακολούθηση ως μια ευκαιρία ουσιαστικής παρουσίας δίπλα στο παιδί τους κατά τη διάρκεια της χρήσης οθόνης, όπως η παρακολούθηση ενός βίντεο (Koliouli&Theodosiadou, 2026). Ως εκ τούτου, μια ισχυρότερη συγγονική συμμαχία φαίνεται να συνδέεται με την υιοθέτηση της πρακτικής αυτής, στο μέτρο που οι γονείς αφιερώνουν περισσότερο χρόνο με το παιδί τους σε δραστηριότητες που περιλαμβάνουν οθόνες.

Ένα καινοτόμο εύρημα της παρούσας μελέτης αφορά τη θετική συσχέτιση μεταξύ της γονικά αναφερόμενης συν-παρακολούθησης και των αντιλαμβανόμενων φιλοκοινωνικών συμπεριφορών παιδιών προσχολικής ηλικίας (Koliouli&Theodosiadou, 2026). Οι φιλοκοινωνικές συμπεριφορές, δηλαδή οι συμπεριφορές όπως η συνεργασία, η βοήθεια που έχουν ως στόχο να ωφελήσουν τον άλλο (Eisenberg&Fabes, 1998) έχουν διερευνηθεί τόσο σε σχέση με τη χρήση της τηλεόρασης και τον χρόνο οθόνης όσο και σε συνάρτηση με τη συν-παρακολούθηση (McHarg&Hughes, 2021· Rasmussenetal., 2018). Οι γονείς που συν-παρακολουθούν ενδέχεται να είναι πιο πιθανό να συζητούν με τα παιδιά τους τα συναισθήματα ή τις πράξεις των χαρακτήρων, ενισχύοντας έτσι την ενσυναίσθηση, τη συνεργασία και την ικανότητα λήψης προοπτικής (Rasmussenetal., 2018).

Παράλληλα, αναδεικνύεται η οπτική της αμφιθυμικής ψηφιακής γονικότητας, όπου οι οθόνες βιώνονται ταυτόχρονα ως εργαλεία υποστήριξης αλλά και ως πηγές συναισθηματικής και σχεσιακής επιβάρυνσης. Οι γονείς κατέδειξαν την πολυπλοκότητα της διαπραγμάτευσης όσον αφορά στις οθόνες ανάμεσα στη φροντίδα, τον έλεγχο και τη σύνδεση μέσα στις ψηφιοποιημένες ρουτίνες της σύγχρονης οικογενειακής ζωής (Orfanidou, Theodosiadou&Koliouli, 2025). Συζητώντας σχετικά με την αντιλαμβανόμενη συμπεριφορά των παιδιών τους, οι γονείς υπογραμμίζουν από τη μία τη δυνατότητα των οθονών να συμβάλλουν στη συναισθηματική ανάπτυξη των παιδιών τους, καθώς μπορούν να προσφέρουν εκπαιδευτικό περιεχόμενο και να λειτουργήσουν ως εργαλείο οργάνωσης και διαχείρισης της καθημερινότητας. Την ίδια στιγμή, οι γονείς εξέφρασαν τις προκλήσεις που αντιμετωπίζουν σχετικά με τη διαχείριση της χρήσης οθόνης. Πιο συγκεκριμένα, ανησυχίες σχετικά με συμπεριφορικές και συναισθηματικές δυσκολίες που αποδίδονται στην αντιλαμβανόμενη υπερβολική χρήση οθονών, όπως οι δυσκολίες στη ρύθμιση της εμπλοκής των παιδιών με τις συσκευές (έντονη γκρίνια και άρνηση του ορίου χρήσης) και οι ενδεχόμενες αρνητικές επιπτώσεις στις κοινωνικές αλληλεπιδράσεις (απορρόφηση στο μέσο και χωρίς δυνατότητα διάδρασης με άτομα στο περιβάλλον).

Στις προοπτικές συγκαταλέγονται η υλοποίηση προγραμμάτων ευαισθητοποίησης σε πλαίσια προσχολικής εκπαίδευσης, με στόχο την ενίσχυση του ψηφιακού γραμματισμού των γονέων. Οι πρωτοβουλίες αυτές θα αποσκοπούν στην ενεργή εμπλοκή των γονέων στις συνήθειες χρήσης οθονών των παιδιών τους και στην προώθηση πιο υγιών τρόπων

ενσωμάτωσης της τεχνολογίας στην καθημερινή ζωή. Τα προγράμματα αυτά θα μπορούσαν να περιλαμβάνουν εργαστήρια, συνεδρίες ψηφιακού γραμματισμού και πρακτική καθοδήγηση σχετικά με τα κατάλληλα για την ηλικία όρια χρόνου οθόνης, την επιλογή περιεχομένου και εναλλακτικές δραστηριότητες. Μέσα από την καλλιέργεια μιας συνεργατικής προσέγγισης μεταξύ εκπαιδευτικών και γονέων, οι ομάδες ευαισθητοποίησης μπορούν να συμβάλουν στη διαμόρφωση πιο ισορροπημένων και ωφέλιμων πρακτικών χρήσης οθονών για τα παιδιά προσχολικής ηλικίας, ενισχύοντας τη συνολική ευημερία και αναπτυξιακή τους πορεία.

3. Αντί επιλόγου

Η αλληλεπίδραση και η σύνδεση των διαφορετικών πλαισίων αναδεικνύουν τον δυναμικό τρόπο με τον οποίο διαμορφώνονται οι γονικές εμπειρίες, επηρεάζοντας τόσο τον γονικό ρόλο όσο και τις μορφές γονικής εμπλοκής. Ειδικότερα, η συνάρθρωση του ψηφιακού με το εκπαιδευτικό πλαίσιο, καθώς και του κοινωνικού με το εκπαιδευτικό, φέρνει στο προσκήνιο σύνθετες διεργασίες διαπραγμάτευσης, μέσα από τις οποίες οι γονείς καλούνται να επαναπροσδιορίσουν τις πρακτικές, τις στάσεις και τις νοηματοδοτήσεις τους αναφορικά με την ανατροφή των παιδιών τους. Η κατανόηση της ανάπτυξης τόσο του γονέα όσο και του παιδιού καθίσταται αδύνατη χωρίς τη συνεκτίμηση του ευρύτερου οικολογικού πλαισίου στο οποίο εντάσσονται. Η αναπτυξιακή πορεία τόσο των γονιών όσο και των παιδιών τους είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με τις κοινωνικές, πολιτισμικές και περιβαλλοντικές συνθήκες της καθημερινής ζωής. Μόνο μέσα από μια τέτοια συνολική προσέγγιση καθίσταται δυνατή η ουσιαστική κατανόηση των προκλήσεων που αντιμετωπίζουν οι σύγχρονες οικογένειες αλλά και των προοπτικών που ανοίγονται.

Βιβλιογραφία

- American Academy of Pediatrics. (2021). *Media and young minds*. *Pediatrics*, 147(6), e2020011429. <https://doi.org/10.1542/peds.2020-011429>
- Canadian Paediatric Society. (2017). Screen time and young children: Promoting health and development in a digital world. *Paediatrics & Child Health*, 22(8), 461–468. <https://doi.org/10.1093/pch/pxx123>
- Christakis, D. A., & Hale, L. (Eds.). (2024). *Handbook of children and screens: Digital media, development, and well-being from birth through adolescence*. Springer Nature.
- Dekeuwer-Défosse, F., Jeammet, P., Rouland, N., & Donval, A. (2001). *Inventons la famille!* Paris: Bayard.
- Durif-Varembont, J. P. (2009). La parentalité contemporaine dans le contexte de fragilité du lien social. *Revue Rhizome*, (18), 63-64.
- Eisenberg, N., & Fabes, R. A. (1998). Prosocial development. In N. Eisenberg (Ed.), *Handbook of child psychology: Vol. 3. Social, emotional, and personality development* (5th ed., pp. 701–778). Wiley.
- Gasiukova, E., & Shkaratan, O. (2019). Precarity: The significance of a controversial concept. *Filosofija. Sociologija*, 30(2). Retrieved from <https://www.proquest.com/scholarly-journals/precarity-significance-controversial-concept-1/docview/2281719054/se-2>
- Houzel, D. (1999). *Les enjeux de la parentalité*. Ramonville Saint-Agne : Erès.
- Houzel, D. (2002). *L'aube de la vie psychique*. Paris : ESF.
- Houzel, D. (2019). Archaïque et bisexualité psychique. *Le Carnet Psy*, 228(7), 23-30. <https://doi.org/10.3917/lcp.228.0023>
- Koliouli, F., & Theodosiadou, S. (2026-accepted). Exploring the Associations Between Coparenting Alliance, Parental Sense of Competence, and Reported Screen Use Culture: Screen Time, Co-viewing and Behaviors in Preschool Children. *Journal of Early Childhood Research*.

- Madigan, S., McArthur, B. A., Anhorn, C., Eirich, R., & Christakis, D. A. (2020). Associations between screen use and child language skills: A systematic review and meta-analysis. *JAMA Pediatrics*, *174*(7), 665–675.
<https://doi.org/10.1001/jamapediatrics.2020.0327>
- McHarg, G., & Hughes, C. (2021). Prosocial television and prosocial toddlers: A multi-method, longitudinal investigation. *Infant Behavior and Development*, *62*, 101526.
<https://doi.org/10.1016/j.infbeh.2021.101526>
- Μπαμπινιώτης, Γ. (2019). *Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας* (6η έκδ.). ΚέντροΛεξικολογίας.
- Neyrand, G. (2015). Un soutien à la parentalité souvent inadapté aux situations de précarité. L'exemple des foyers monoparentaux. *Enfances & Psy*, *67*(3), 105-112.
<https://doi.org/10.3917/ep.067.0105>
- Orfanidou, M., Theodosiadou, S., & Koliouli, F. (2025). Screens and Preschool Children: A Qualitative Exploration of Parental Experiences. *Children & Society*.
<https://doi.org/10.1111/chso.12994>
- Pinel-Jacquemin, S., Koliouli, F. & Kelly-Irving, M. (2018). Devenir et être parent en situation de précarité. *Bulletin de psychologie*, *554*, 593-607. <https://doi.org/10.3917/bupsy.554.0593>
- Racamier, P. C., Sens, C., & Carretier, L. (1961). La mère et l'enfant dans les psychoses du post-partum. *L'évolution psychiatrique*, *26*(4), 525-557.
- Radesky, J. S., & Christakis, D. A. (2016). Increased screen time: Implications for early childhood development and behavior. *JAMA Pediatrics*, *170*(9), 897–899.
<https://doi.org/10.1001/jamapediatrics.2016.1181>
- Rasmussen, E. E., Shafer, A., Colwell, M. J., White, S. R., Punyanunt-Carter, N. M., Densley, R. L., & Parker, J. G. (2018). Relations between parent-child co-viewing of television and children's empathy: A preliminary investigation. *Journal of Family Communication*, *18*(1), 33–48. <https://doi.org/10.1080/15267431.2017.1393493>
- Reniers, D. (2013). La parentalité, un concept adolescent. In Arènes, J. & Foyer, D. (2013). *Le lien familial, questions et promesses. Penser l'éthique de la famille aujourd'hui*. Desclée de Brouwer : Paris.
- Señoret, A., Ramirez, M. I., & Rehner, J. (2022). Employment and sustainability: The relation between precarious work and spatial inequality in the neoliberal city. *World Development*, *153*, 105840. <https://doi.org/10.1016/j.worlddev.2022.105840>
- Waite, L. (2009). A place and space for a critical geography of precarity?. *Geographycompass*, *3*(1), 412-433. <https://doi.org/10.1111/j.1749-8198.2008.00184.x>
- Zaouche Gaudron, C. (Ed.). (2005). *Les conditions de vie défavorisées influent-elles sur le développement des jeunes enfants ?* Ramonville Saint-Agne : Erès.
- Zaouche Gaudron, C., Devault, A., & Benaitier, M. (2003). Les pères en situation de précarité économique. *Au fil u mois, CREAI, n° spécial Le lien social en question*, 41-46.